

M. Çağatay Güler

cağatayguler.93@gmail.com

YENİ DÜZENE DOĞRU RUSYA...

LİBERAL DÜNYA DÜZENİNİN
HER DAİM KARŞI SATHINDA
YER ALAN RUSYA, BU
DÜZENİN KORONAVİRÜS
ETKİSİYLE DAHA DA
YIPRANMASINDAN
MEMNUNİYET DUYACAK
ÜLKELERİN BAŞINDA
GELMEKTEDİR. SÖZ KONUSU
DÜZENİN EN ÖNEMLİ
KORUYUCULARI OLARAK
GÖRÜLEN ABD, AB VE
NATO'NUN SORGULANMAYA
BAŞLAMASI, KREMLİN
YÖNETİMİ TARAFINDAN
FIRSAT OLARAK
GÖRÜLMEKTEDİR.

Dünya tarihinde eski dönemlere baktığımızda veba, sarıhumma ve çiçek hastalığı gibi büyük etkilere sebep olan, daha yakın zamana geldiğimizde de İspanyol gribi, SARS, MERS ve ebola gibi birçok salgın hastalıkla karşılaştığımızı görmekteyiz. Salgın hastalıkların tarih boyunca savaşlar kadar büyük kırılmalara, dünya düzeninde kökten değişikliklere sebebiyet vermediğini söyleyebiliriz. Soğuk Savaş sonrası döneme baktığımızda çift kutuplu uluslararası sistemin yerini, ABD önderliğinde bir liberal dünya düzenine bıraktığını görmekteyiz. Soğuk Savaş'ın etkisinin, birinci ve ikinci dünya savaşları gibi sistem kurucu-yıkıcı özelliğe sahip olduğunu görüyoruz. Bu bağlamda önceki dönemlerde karşımıza çıkan salgın hastalıkların, savaşlar gibi büyük etkilere sahip olmadığı bilindiği için yeni tip koronavirüs (Covid-19) salgını da daha ziyade 11 Eylül saldırısı veya ekonomik krizler ile mukayese edilmektedir.

Aralık 2019'da ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde etkisini göstermeye başlayan ve ardından tüm dünyaya yayılarak salgın haline gelen yeni tip koronavirüs, tarihte benzerlerinden farklı olarak uluslararası sistem üzerinde ciddi etkilere hasıl olabilir. ABD Dışişleri eski bakanı Henry Kissinger'in da ifade ettiği gibi koronavirüsten sonra dünya artık eskisi gibi olmayabilir. Bu noktada korona sonrası dönemde, ulus-devlet kavramının öne çıkacağı, güvenlik ve güç kavramlarının yeniden tanımlanacağı, uluslararası kuruluşların geçerliliklerinin sorgulanacağı ve aşınmaya başlayan liberal dünya düzeninin sona ereceği şeklinde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Karşıt ancak yanlış olmayan bir başka görüş ise küreselleşmenin sona ermeyeceği aksine artarak devam edeceği yönündedir. Ayrıca başka bir tartışma konusu ise var olan büyük güç rekabetinin daha da derinleşeceği yönündedir. Diğer yandan statü-

konun çok güçlü olduğu, koronavirüs salgınının mevcut güç dengelerini değiştirecek etkiye sahip olmadığı ve devletlerin salgın sonrasında önceki düzeni sürdürme eğiliminde olmaları iddia edilmektedir.

Koronavirüsün, önceki birçok önemli olaylarda olduğu gibi aslında düzeni değiştirmeyeceğini sadece değişmiş gibi göstereceği tartışılmaktadır. Fakat bunu tartışırken ulus-devlet kavramının da ön plana çıkacağını iddia etmektedirler. Dolayısıyla statüko odaklı görüşler dahi yeni dönemin eskisi gibi olmayacağını, açıkça dile getirmeseler de düşünmektedir. Genel olarak tüm bu tartışmaların odağında uluslararası kuruluşların, ABD ve Çin'in bulunduğunu söyleyebiliriz. Mevcut düzende, söz konusu aktörlerle denk role haiz olan Rusya'nın koronavirüse yaklaşımı ve süregelen tartışmalarda alacağı pozisyon, açıklanması gereken önemli hususlar arasında yer almaktadır.

Moskova'nın Federal Sınavı

Rusya ilk günden beri salgın tehdidini ciddiye almaktadır. Zira, Kremlin yönetimi salgının yol açacağı krizin ilerleyen dönemde siyasi istikrardan Rusya'nın sahip olduğu büyük güç statüsüne ve çok etnikli federal yapısına kadar birçok konuyu etkileyebileceğinin farkındadır. Salgınla mücadelede alınan önlemlere baktığımızda erken dönemde sokağa çıkma yasağının uygulandığını, merkez bölgeler ile başlayarak virüsle beraber bu uygulamanın tüm ülkeye yayıldığını görmekteyiz. Son dönemde 5 binlerle artış gösteren vaka sayısı, Rusya'nın düşük sağlık kapasitesini, hastane koşullarını ve yoğun bakım servislerinin yetersizliğini düşünürsek, ciddi bir krizin habercisi olarak görülmektedir. Fakat toplam test sayılarının 2,5 milyonu geçtiğini düşünürsek, artış sayılarının emsallerine kıyasla fazla olduğunu da söyleyebiliriz. Özellikle bu miktar yapılan test sayısına

Rusya'nın yeni düzende de mevcut statüsünü korumaya yönelik attığı adımlar ağırlıklı olarak salgın sürecinde ABD'nin düşen lider konumu ve salgınla birlikte artan Çin-ABD rekabeti tartışmalarının arkasında kalmaktadır. Sağlık sektörü, bio-güvenlik ve siber güvenlik bağlamındaki tartışmalar da benzer şekilde iki ülkenin rekabeti çerçevesinde ele alınmaktadır.

Rusya, koronavirüs salgını ile mücadele eden İtalya'ya uzmanlardan oluşan bir ekip gönderdi ve tıbbi ekipman desteği verdi. Rus askerleri, Bergamo kentindeki Lovere kasabasında evlerin dışını dezenfekte etti. (11 Nisan 2020)

rağmen 600 civarında olan vefat sayısı oldukça düşük olarak kabul edilmektedir. Tabii bu noktada ülke içinden ve dışından muhtelif kaynakların, resmi rakamların gerçeği yansıtmadıklarına dair iddialarda bulunduklarını görmekteyiz. Sayıları düşük göstermek için ölüm nedenlerinin farklı kaydedildiğine ve vaka sayılarında şeffaf olunmadığına yönelik iddialar söz konusudur.

Ülke çapında görülen vaka sayıları federal bölgelere göre ciddi değişiklikler göstermektedir. Enfekte olan hastaların yaklaşık üçte ikisi Moskova ve Moskova Oblastı'nda ikamet etmektedir. Bu bölgeleri St. Petersburg takip etmektedir. Ülkede alınan ilk ciddi önlemler, sokağa çıkma yasakları ve sağlık ekipmanı teminatları bu bölgelerde gerçekleşmiş ardından tüm bölgelerde benzer uygulamalar hayata geçirilmiştir. Rusya bu noktada diğer ülkelerden farklı olarak sahip olduğu federal yönetim yapısı nedeniyle, iç siyasette önemli bir sınav ile karşı karşıyadır. Zira Moskova yönetimi ile federal yönetimler arasında alınan önemler hususunda anlaşmazlıklar yaşandığını görmekteyiz. İlk olarak Çeçenistan Cumhurbaşkanı Ramazan Kadirov merkez yönetimden bağımsız aldığı şehir karantinası kararı nedeniyle Başbakan Mişustin'in eleştirilerine maruz kalmış, kendisi de Gazprom, Novayagazeta ve Rusya'nın Federal Güvenlik Servisi (FSB) aracılığıyla daha önce örneği görülmemiş bir şekilde Moskova yönetimine eleştirilerde bulunmuş ve oldukça tepki toplamıştır. Bu durumun Çeçenistan ve Kremlin'in, ardından domino etkisi ile başta tüm Kuzey Kafkasya bölgesi olmak üzere diğer bölgelerde, bilhassa da Rus etnik nüfusunun düşük ve Müslüman nüfusun yüksek olduğu yerlerde, merkezi yönetim ile federal yapıların arasını açabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir.

Nitekim geçtiğimiz günlerde nüfusunun yüzde 63'ünü Osetlerin oluşturduğu Kuzey Osetya Cumhuriyeti'nde

Koronavirüs sonrası petrol fiyatlarının çakılması, milli gelirde devam eden düşüş ve Rus rublesinin değer kaybı; Moskova yönetimi üzerindeki baskıyı daha da arttırmaktadır. Merkez-federal yapılar arasındaki huzursuzluğa bir de ekonomik bunalım eklendiği takdirde sağlık yönetimi iyi olsa da iç politikada yönetim zor bir meydan okuma ile karşı karşıya kalabilir.

yönetime karşı protestolar başlamış, binlerce kişi meydanlarda toplanmıştır. Ayrıca sağlık koşulları bölgeden bölgeye farklılık arz etmektedir. Söz konusu bölgelerde, merkez federal yapılara kıyasla, daha kötü durumda olan sağlık koşulları, ilerleyen günlerde vakalar artmaya devam ederse, halk içerisinde daha fazla endişeye ve güvensizliğe neden olabilir. Dolayısıyla Moskova yönetiminin karşı karşıya olduğu sınav, Rus siyasetinde radikal değişiklikler ile son bulabilir. Tehlikenin farkında olan Moskova yönetimi ve hali hazırda anayasa değişikliği bağlamında reform süreci içerisinde bulunan Rus siyaseti, salgınla mücadeleye ve salgın sonrası sürece ilk günden beri ciddi mesai harcamaktadır.

Ulus-Devlet Süreci

Koronavirüs sonrası süreçte ulus-devlet kavramının öne çıkması Rus siyaseti için negatif bir etkiye sahip olacaktır. Zira, Rusya Federasyonu parçalı ve çok etnikli bir yapıya sahiptir. Nüfusun yüzde 20'si başta Tatar, Çeçen, Ukraynalı ve Başkurt olmak üzere diğer etnik gruba mensup halklardan oluşmaktadır. Ülkede göçmenler dahil 12 milyona yakın Türk nüfus yaşamaktadır. Dolayısıyla yeni dönemde Rusya'yı bir bütün olarak önceleyen politikalar yerine, eskiden olduğu gibi ulus-devlet kavramı önem kazanır ve bu bağlamda Rus etnik kimliği ön plana çıkarsa, hali hazırda salgınla mücadelede baş gösteren federal-merkez çatışmaları daha da körüklenebilir. Keza yeni anayasa değişikliği ile birlikte benzer yaklaşımla Rus etnik kimliğine, kurucu unsur özelliği atfedildiği ve verilen önemin artırıldığını görmekteyiz. Bu durum ülkenin birçok bölgesinde benzer şekilde kurucu özelliğe sahip diğer halkların ilk günden beri tepkisini çekmektedir. Bu minvalde baktığımızda, Rusya Federasyonu altında yaşayan diğer etnik kökene sahip halklar arasında huzursuzluk artabilir, iç

politikadaki istikrar ve sürdürülebilirlik zarar görebilir.

Tüm bunlarla beraber koronavirüs sonrası petrol fiyatlarının çakılması, milli gelirden devam eden düşüş ve Rus rublesinin değer kaybı; Moskova yönetimi üzerindeki baskıyı daha da arttırmaktadır. Merkez-federal yapılar arasındaki huzursuzluğa bir de ekonomik bunalım eklendiği takdirde sağlık yönetimi iyi olsa da iç politikada yönetim zor bir meydan okuma ile karşı karşıya kalabilir. Her ne kadar bu zor günlerde halk istikrarlı ve güçlü liderlikten yana olaksa da 2024 sınavının aşılabilmesi için halk nezdinde krizin etkilerinin minimuma indirilmesi önemli bir eşiştir.

Fırsat Arayışları

Siyasi istikrarın ötesinde, 2000'den bu yana Rusya'nın en belirgin dış politika stratejisi olarak tanık olduğumuz, büyük güç statüsünün korunması konusunun, salgın sonrasında nasıl şekilleneceği Kremlin için büyük önem arz etmektedir. Liberal dünya düzeninin her daim karşı sahinde yer alan Rusya, bu düzenin koronavirüs etkisiyle daha da yıpranmasından memnuniyet duyacak ülkelerin başında gelmektedir. Söz konusu düzenin en önemli koruyucuları olarak görülen ABD, AB ve NATO'nun sorgulanmaya başlaması, Kremlin yönetimi tarafından fırsat olarak görülmektedir.

AB üyesi ülkelerin, kendi bünyesinde diğerlerine nazaran daha zor durumda olan İtalya ve İspanya gibi ülkelere tıbbi destekte bulunmaması ve yardım götürülmesi noktasında son derece pasif kalması, birlik olarak yardım ve bütçe belirlenmesinde çok geri kalması, AB'nin küresel imajını olumsuz etkilemiş, üye devletler nezdinde işlevselliği bağlamında sorgulanır hale getirmiştir. Bunun yanı sıra Rusya'nın bu ülkelere gönderdiği maske, koruyucu önlük, solunum cihazı ve tıbbi

personel desteği, AB'nin niteliğini bir kez daha tartışma konusu haline getirmiş, halk nezdinde Rusya'nın imajı değişmeye başlamış, Moskova yönetimi ciddi takdir toplamıştır. İşlevselliği üye ülkeler tarafından bir süredir sorgulanır hale gelen NATO'nun koronavirüs karşısında beklenen birleştirici rolü üstlenememesi, iş birliğinin çok düşük seviyelerde kalması, AB'ye benzer durumun NATO için de geçerli olduğunu göstermektedir. Görülen o ki Rusya, söz konusu kurumların düşen etkilerini fırsata çevirerek nüfuzunu arttırmayı hedeflemektedir. Yalnızca Avrupa ülkeleri ve Batı ile de sınırlı kalmamaktadır, toplamda 16'dan fazla ülkeye yardım götüren Rusya, eski Sovyet coğrafyasında sekiz farklı ülke olmak üzere, İran, Çin ve Kuzey Kore gibi birçok ülkeye muhtelif veçhelerle destek sağlamaktadır. Yakın coğrafyasında artan Çin nüfuzunu ve ABD'nin çevreleme politikasını dengeleme hedefiyle izlenen bu stratejinin küresel etki merkezi pozisyonunu muhafaza politikalarına ilişkin atılan adımlar olarak da görülebilir.

Nüfuz Artırma Yarışı

Rusya'nın yeni düzende de mevcut statüsünü korumaya yönelik attığı adımlar ağırlıklı olarak salgın sürecinde ABD'nin düşen lider konumu ve salgınla birlikte artan Çin-ABD rekabeti tartışmalarının arkasında kalmaktadır. Salgının küreselleşmeyi durdurmayacağı aksine daha da körükleyeceği görüşü, ülkelerin birbirleri üzerindeki nüfuzlarını sağlık sektörü, eğitim, bio-güvenlik, siber güvenlik ve gıda güvenliği aracılığıyla artırma yarışına girecekleri tartışmaları da benzer şekilde bu iki ülkenin güç rekabeti çerçevesinde ele alınmaktadır. Salgın sürecinde de aşı ve ilaç bulma yarışları bir nevi bu durumun göstergeleri olarak görülmektedir. Bu bağlamda da Rusya küresel etki merkezi konumunu muhafaza

etme amacıyla yarışa en ön safhalarda katılacaktır. Nitekim yardım kapasitesi ve salgınla mücadelede yetkinlik bağlamında buna benzer bir yarışa girdiği, etki alanını genişletmeyi, var olanı da kaybetmemeyi hedeflediği zaten söylenebilir. Benzer şekilde aşı çalışmaları hızla devam etmekte, ülkede geliştirilen 9 aşısı türü Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından umut verici olarak nitelendirilmektedir.

Ezcümle, gerek yeni çağ yaklaşımı gerekse mevcut düzenin korunarak küreselleşmenin daha da artması noktasında Rusya her devlet gibi kendi çıkarlarını maksimize etmeyi isteyecektir. Bu bağlamda mevcut dış politika stratejisinin bir parçası olarak, nüfuz kaybı yaşayarak zayıflayacak olan Batı devletlerini ve Batılı kurumları, dengeleyerek etkisini arttırmayı hedeflemektedir. Ayrıca küreselleşmenin körüklendiği senaryoda da küresel etki merkezi konumunu kaybetmemek adına her türlü adımı atmayı da göze alacaktır.

Nihayetinde salgın sonrası şekillenecek dünya düzeninde Rusya, sahip olduğu büyük güç statüsünü korumak için daha proaktif politikalar izleme eğiliminde olacaktır. Fakat koronavirüs nedeniyle merkez-federal yapı arasında baş gösteren anlaşmazlıklar, ilerleyen süreçte vaka ve ölüm sayıları da artarsa, eşit sağlık imkanlarına sahip olmayan federal bölgeler arasında daha da derinleşip domino etkisi yaratabilir. Dahası, salgın sonrası dönemde önem kazanması beklenen ulus-devlet kavramı, yeni anayasanın da etkisiyle Rus etnik kökenli olmayan halk arasında sorun oluşturabilir, söz konusu merkez-federal yapı uyuşmazlığı daha da tartışılır hale gelebilir. Tüm bunlara petrol fiyatlarının etkisi başta olmak üzere ekonomik problemleri de eklediğimizde, salgın sonrası izlenilecek politikalar noktasında Kremlin'i zor bir sürecin beklediği öngörülebilir. ■

Gerek yeni çağ yaklaşımı gerekse mevcut düzenin korunarak küreselleşmenin daha da artması noktasında Rusya her devlet gibi kendi çıkarlarını maksimize etmeyi isteyecektir. Bu bağlamda mevcut dış politika stratejisinin bir parçası olarak, nüfuz kaybı yaşayarak zayıflayacak olan Batı devletlerini ve Batılı kurumları, dengeleyerek etkisini arttırmayı hedeflemektedir.